

УСНА НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У періоди зміни суспільних формацій порушується спадкоємність поколінь у вихованні дітей і, перш за все, у сфері передачі морального досвіду, головних життєвих цінностей і установок. Сформованість моральних цінностей є найважливішим показником цілісної особистості. Істинно самостійною і відповідальною, здатною створити власне уявлення про своє майбутнє життєвому шляху. Сьогодні як ніколи широко усвідомлюється відповідальність суспільства за виховання підростаючого покоління.

Мета статті – визначити ефективні умови для розвитку моральних якостей у молодших школярів засобами усної народної творчості.

У Концепції національного виховання, а також у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті зазначено, що одним і пріоритетних напрямів реформування виховної системи в сучасній школі є утвердження принципів загальнолюдської моралі [1, с. 2]. Таким чином, бачимо, що саме моральне виховання займає одне з головних місць у виховній системі підростаючого покоління. Результатом виховної роботи педагога має стати моральна вихованість школярів.

Необхідна ланка в процесі морального виховання – моральна освіта, мета якої – повідомити дитині сукупність знань про моральні принципи і норми суспільства, якими вона повинна оволодіти. Усвідомлення і переживання моральних принципів і норм прямо пов'язане з усвідомленням зразків моральної поведінки і сприяє формуванню моральних оцінок і вчинків [3, с.8].

Аналіз наукових джерел засвідчив, що проблема виховання гуманістичних моральних цінностей в учнів досліджувалась різними авторами. Так у ряді наукових робіт відображено наукові аспекти означеної проблеми: загальнотеоретичні засади гуманізації виховання молодших школярів у позааураційній діяльності, перетворення школи в „майстерню гуманності і викладені у працях Я. Коменського, А. Макаренка, В. Сухомлинського; психологічні аспекти гуманістичного виховання розкриті у працях І. Беха, О. Бодальнової, М. Боришевського, О. Киричука, Г. Костюка, Е. Помиткіна; сутність та структура етично-моральних цінностей у сучасній вітчизняній системі виховання обґрунтовані в роботах: Т. Аболіної, О. Вишневецького, Е. Корнієнко, М. Красовицького, О. Сухомлинської. Концептуальні засади виховання гуманістичних цінностей учнів сформовано І. Бехом, Н. Ганнусенко, К. Чорною. Є. Докуніна вивчала взаємодію школи і сім'ї у формуванні моральних засад поведінки молодших школярів[4, с. 15].

Усна народна творчість узагальнює багатовіковий людський досвід, вона є носієм і втіленням народної мудрості, народного світогляду, його ідеалів. У ній відбивається національна психологія, національна свідомість народу, це його історія, філософія, мораль, правові закони. Узагальнені форми життя, виховання, навчання, спостережливості втілювались у рідному слові, закріплювались, передавались із вуст в уста, шлифувались, набували значимості «народних перлин», які передавались як найдорожча спадщина[5, с. 43].

Усна народна творчість — важлива частина національної культури. Вона є джерелом пізнання історії народу, його суспільної свідомості, етичних норм та естетичних уявлень. Фольклор здійснив відчутний вплив на становлення й розвиток літератури. Народнопоетичні мотиви відіграли помітну роль у формуванні літературних сюжетів, а фольклорні теми, образи, персонажі використовувалися й переосмислювалися літературою упродовж всього її існування. Письменники завжди запозичували з народної творчості символіку, використовували і модифікували фольклорні жанри.

У фольклорних творах знайшли відбиток особистості світогляду, мислення, моралі нашого народу. У цьому жанрі втілено думки, надії, сповідання, естетичні ідеали українців, відображено багатовікову боротьбу із ворогами. Знання фольклору сприяє вихованню позитивних літературних смаків, розумінню людських стосунків, міцному й глибокому усвідомленню учнями матеріалу з української літератури, орієнтує педагогів на широке використання фольклористичних жанрів під час вивчення будь-яких предметів.

«Українськими засобами виховати розумну працювиту дитину, не одірвану від свого народу, а навпаки – пов'язану з ним пошану до усього свого, знанням усього того, серед чого вона виросла», - це кредо поборників українського шкільництва М. Драгоманова, С. Русової, П. Чубинського якнайкраще засвідчує всю вартість народної педагогіки для української інтелігенції. У статті «В оборону казки» С. Русова писала: «Казка й дитина щось таке споріднене. Вони так одне з другим зрослися, що якби педагоги не намагалися вигонити казку з дитячої хати, вона таки пануватиме, бо вона природно відповідає вимогам дитячого розуму» [6, с. 18].

Різні аспекти роботи з казкою висвітлені у працях психологів (О. Запорожець, Н. Карпинська, Т. Рубцова, Н. Молдавська) та педагогів (А. Абдуліна, Н. Бібко, М. Львова, Н. Светловська).

Узагальненою пам'яттю українського народу, конденсацією роздумів, спостережень, висновками з життєвого досвіду є прислів'я і приказки. У своїй сумі вони становлять ніби неписаний звід правил, якими має керуватися людина у повсякденному житті. Вони не констатують якийсь факт, радше рекомендують чи застерігають, схвалюють чи засуджують, повчають, бо за ними стоїть авторитет поколінь [7]. Українські прислів'я і приказки дають змогу одразу скласти уявлення про менталітет народу, а також дозволяють стверджувати наявність значної кількості вічних проблем, виховання культури поведінки на сучасному етапі є важливою проблемою.

Серед українських прислів'їв є чимало творів з іншими мотивами. Зокрема, звертають на себе увагу прислів'я про вік та зовнішність людини, про дружбу, дозвілля тощо.[6, с. 8]

Зміст початкової освіти складає основу різнобічного розвитку учнів, формування у них мислення пізнавальних інтересів, оволодіння навичками здобувати знання. У цей період у молодших школярів інтенсивно формуються інтелектуальні, соціальні і моральні якості. Саме в початковій школі учні отримують основи знань з навчальних дисциплін, правил поведінки, розуміння гуманістичних цінностей, що будуть служити підґрунтям їхньої успішної діяльності та поведінки впродовж усього життя.

Поняття «народ» і «виховання» тісно взаємпов'язані, вони не існують одне без одного. Народ завжди виступає вихователем підростаючого покоління, тому виховання при цьому набуває народного характеру. Уся народна педагогіка ґрунтується саме на моралі.

Проаналізувавши зміст українських народних казок бачимо, що народ у своїй творчості піднімає найрізноманітніші проблеми, пов'язані з гуманним ставленням один про одного, такі як: взаємовідносини батьків і дітей, співчуття та доброзичливість, вибору між добром і злом, життєвого шляху. На прикладі казкових героїв: сміливих і добрих, смішних і безкорисливих, діти мають чудову можливість вчитися розуміти що добре й погано та як слід поводитись. Прислів'я і приказки дають поради і настанови щодо культурної поведінки адже пройшовши випробування часом мають безумовний авторитет.

Перед загальноосвітньою школою ставиться завдання підготовки відповідального громадянина, здатного самостійно оцінювати, що відбувається і будувати свою діяльність відповідно до інтересів оточуючих людей. Рішення цієї задачі пов'язане з формуванням стійких моральних властивостей особистості школяра.

Формування морального виховання у початковій школі на засадах народних традицій та обрядів здійснюється не тільки у навчально-виховній роботі в школі, але й у повсякденному житті; в цьому допомагає використання українських народних свят, усних журналів, заочних подорожей, проведення систематичних бесід, прогулянок, екскурсій, вечорів питань та відповідей, які при щеплюють молодшим школярам любов до українських народних традицій.

Отже, використання на уроках і в позаурочний час засобів усної народної творчості (загадок, приказок, прислів'їв, казок) допоможе виховати патріотів, котрі любитимуть і поважатимуть рідну мову, свій край, знатимуть українську народну творчість і передаватимуть її з покоління в покоління. Це дасть можливість сформувати справжню гуманну людину, котра вмітиме жити серед людей за законами розуму, довір'я, любові, милосердя та людяності, людину котра бережливо буде ставитися до себе та до усього живого, що її оточує. Якщо нам вдасться цього досягти, то у майбутньому зможемо уникнути багатьох соціальних проблем, нація наша буде сильною і безсмертною, а життя стане кращим, щасливішим і світлішим.

Список використаної літератури:

1. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти // Інформаційний збірник МОУ. – 1996. – №13. – С. 2-5.
2. Безверхий О. С. Особистісні передумови засвоєння молодшими школярами моральних норм // Педагогіка і психологія. – 1999. - № 2. – с. 43-49.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Гончаренко С. - К. : Либідь, 1997. - 376 с.
4. Горький М. Про літературу. – К.: Держлітвидав України, 1954. – С. 243.
5. Каирова И.А. Нравственно-развитиеладшихшкольников в процессевоспитания. - М.: Просвещение, 1979.
6. Ковальчук І.В. Моральне виховання учнів українських шкіл Буковини (друга половина ХІХ–початок ХХ ст.): Автореф. дис. канд. пед. н. (13.00.01) / Прикарпатський ун-т ім. В.Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – 21 с.
7. Матвієнко О. В. Основи морального виховання особистості молодшого школяра. - К.: Стило, 1999. – 152 с.